

Роговська Єлизавета Владиславівна

викладач кафедри мистецької освіти
*Житомирський державний університет
імені Івана Франка, Україна*

Борисенко Наталія Сергіївна

викладач кафедри мистецької освіти
Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

СУЧАСНІ ПОЛЬСЬКІ МИТЦІ, НАРОДЖЕНІ У ЖИТОМИРІ (УКРАЇНА)

Житомир належить до найдавніших міст України. З часів середньовіччя і до сьогодні Житомир був, є адміністративним центром регіону, а в 1918 році тут протягом кількох тижнів працював уряд Української Народної Республіки.

Щодо поляків, то вони на території Житомирщини жили споконвіку: обробляли землі, будували заводи (особливо порцелянові), створювали світ культури і мистецтва.

У 30-ті роки ХХ століття саме на Житомирщині був єдиний у колишньому Радянському Союзі польський адміністративний район із центром у Мархлевську (тепер — Довбиш Баранівського району). Але потім його ліквідували, почалися репресії, розстріли і висилки до Сибіру і Казахстану цілими родинами тільки за те, що вони — поляки. Але й нині на Житомирщині найвищий в Україні відсоток польського населення.

Житомир і Житомирщина – батьківщина значної кількості видатних поляків: учених, художників, музикантів, акторів, літераторів.

Представлена розвідка відкриває імена митців, які народилися у Житомирі на початку ХХ століття і стали відомими у Польщі.

Мечислав Павліковський – польський актор театру, кіно, телебачення та радіо, режисер, сержант-бомбардир ВПС Польщі у Великій Британії. Двічі нагороджений Хрестом Доблесті.

Мечислав Павліковський народився 9 січня 1920 року в Житомирі, Україна. Його батьками були Юзеф, службовець за фахом, і Флоріанна, уроджена Руновська. Після закінчення польсько-більшовицької війни за Ризьким миром місто опинилося в межах Радянського Союзу, і у 1922 році родина Павліковських переїхала до Луцька на Волині. Там Мечислав провів усе своє дитинство та юність, відвідував спочатку початкову школу, а потім державну гімназію імені Тадеуша Костюшки. Будучи студентом, він захоплювався авіацією і влітку 1937 року пройшов курси планеристів категорії

«А». У 1939 році склав випускні іспити в гімназії, після чого мав почати навчання в Державному інституті театрального мистецтва. Ці плани були перервані початком війни.

Під час Другої світової війни Мечислав Павліковський був бомбардиром у польських ескадронах 300 і 301. У 1943–1944 роках виступав у Театрі військ авіації, організованому лейтенантом Леопольдом Скверчинським.

У серпні 1945 року повернувся до Польщі. Виступав у театрах міста Кельце, але передусім у варшавських театрах.

Павліковський знявся у понад тридцяти фільмах, але найбільшу популярність отримав завдяки ролі Яна Заглови у фільмі «Пан Володийовський» режисера Єжи Гофмана та телевізійній версії «Пригоди пана Міхала» (1969) режисера Павла Коморовського. З 1977 року і до самої смерті був актором Нового театру у Варшаві. Помер 23 грудня 1978 року у віці 58 років. Похований на військовому цвинтарі Повонзкі [1].

Вінцентій Машковський - художник, фотограф, педагог.

Народився 5 квітня 1932 року в Житомирі. Після війни опинився у Вроцлаві, де закінчив гімназію і розпочав навчання у Державній вищій школі образотворчих мистецтв. Продовжив навчання на факультеті живопису Академії образотворчих мистецтв у Кракові. У 1959 році отримав диплом майстерні Адама Марчинського.

Після закінчення навчання зовсім випадково опинився в Ополі. За його словами, їдучи з Вроцлава, де він сподівався знайти роботу, у бік Кракова, він на мить зійшов в Ополі. Тут він зустрів свого товариша по Краківській академії Яна Щирбу, який познайомив Машковського з Каролем Мусьолем. Останній займався мистецьким оздобленням міста до майбутнього свята. 1 вересня того ж року в Ополі розпочала роботу новостворена Державна середня школа образотворчого мистецтва і Вінцентій Машковський був прийнятий туди як один із перших трьох викладачів мистецьких предметів. Викладав малюнок, живопис і композицію з літерами.

З 1976 року Вінцентій Машковський працював в Інституті образотворчого мистецтва Вищої педагогічної школи в Ченстохові (нині Університет Яна Длугоша в Ченстохові), де керував майстернею дипломного живопису. У 1989-1998 роках він також був викладачем Вищої педагогічної школи в Ополі (з 1994 року Опольський університет). Машковський отримав ступені доктора та доктора хабілітованого з живопису, був професором Вищої педагогічної школи у Ченстохові та Опольського університету. Як художник займався станковим живописом. Багато уваги приділяв граматиці мови

живопису. Для його творчості характерна чутливість до приглушених субтельних кольорів у вузьких діапазонах, які він використовував у абстрактних композиціях з багатою фактурою. Він також є автором дизайну вітражу для цвинтарної каплиці в Ополю Пулвсі [2].

Роботи Вінцентія Машковського були включені до 97 персональних і колективних виставок у Польщі та за кордоном: Глазго (Шотландія); Потсдамська галерея (Німеччина); Ренн (Франція); Лінц, Відень (Австрія); Пловдив (Болгарія), Житомир, Новград-Волинський (Україна); Алітус (Литва); Лазарія (Румунія); а також у Данії, Швеції та багатьох інших країнах. Вінцентій Машковський нагороджений Лицарським хрестом Відродження Польщі, золотим та срібним хрестом Заслуги. Заслужений діяч культури Польщі. Помер в Ополе 23 грудня 2023 року у віці 91 років [3].

Тадеуш Боровський - один із найвизначніших письменників в історії польської повоєнної літератури, відомий, головним чином, своїми освенцімськими оповіданнями.

Народився 12 листопада 1922 року в Житомирі. Письменник у дитинстві пережив колективізацію та голод. Його батько, Станіслав Боровський, бухгалтер пасічно-садівничого кооперативу, був депортований у 1926 році – ймовірно, через членство в Польській організації військовій – для роботи на будівництві Біломорського каналу. Мати, Теофілія, у 1930 році була заслана до Сибіру. Тадеуша і його старшого брата Юліуша виховувала родина в Мархлевську (сучасний Довбиш).

У 1932 році 10-річний Тадеуш і 14-річний Юліуш самостійно вирушили через Київ і Москву до Варшави. Цей виїзд став можливий після репатріації (обміну полоненими між Радянським Союзом і Польщею) їхнього батька Станіслава Боровського до Польщі. Мати приєдналася до родини в 1934 році завдяки допомозі Червоного Хреста.

У 1940 році Тадеуш Боровський склав підпільно випускні іспити в гімназії імені Тадеуша Чацького у Варшаві, а восени почав вивчати полоністику на таємному університетському курсі, організованому професором Юліаном Кжижановським.

25 лютого 1943 року Боровський був заарештований гестапо і депортований до табору Аушвіц біля Освенціма. Пізніше був перевезений до концтабору Даутмерген під Штутгарт, де він ледве пережив жахливу зиму кінця 1944 — початку 1945 року. Навесні 1945 року його перевезли до концтабору Дахау. Після звільнення Дахау американці ув'язнили Боровського – як і більшість колишніх в'язнів – у таборі для біженців на

околиці Мюнхена. У той час, працюючи в Польському Червоному Хресті в Бюро розшуку сімей, він написав свої знамениті освенцімські оповідання і разом з Янушем Нелем Седлецьким і Кристином Ольшевським видав збірку мемуарної прози «Ми були в Освенцімі» (1946).

У червні 1946 року Тадеуш Боровський повернувся на батьківщину і відновив перерване навчання, але так і не завершив його.

У 1951 році письменника знайшли мертвим у його варшавській квартирі. Його смерть донині залишається нез'ясованою. Йому було лише 29 років.

Завершуючи розповідь про Тадеуша Боровського, наведемо слова професора Славоміра Бурили «Пам'ять про Аушвіц, а також образ світу після звільнення не дозволяють Боровському вірити у відродження Європи та західної культури. Вони також не дозволяють цього тому, що Голокост відкрив жахливу правду про людську природу. Злочинності немає меж. Однак не масштаби злочину дають найжахливіші знання про людину. Більше тривоги викликає те, що масові вбивства націй, які свавільно вважалися нижчими, могли бути скоєні в ім'я ідеї прогресу, в ім'я кращого світу. Цій роботі сприяла сучасна техніка, яка була покликана служити людині та прогресу цивілізації. Таким чином, Боровський – задовго до Рауля Гільберга та Зигмунта Баумана – показує світ, у якому зло є частиною сучасної цивілізації» [4].

Список використаних джерел:

1. Sto lat temu, 9 stycznia 1920 roku, w Żytomierzu urodził się Mieczysław Pawlikowski. URL: <https://jagiellonia.org/sto-lat-temu-9-stycznia-1920-roku-w-zytomierzu-urodzil-sie-mieczyslaw-pawlikowski> (дата звернення: 15.01.2025).
2. Zmarł Wincenty... - Galeria Sztuki Współczesnej w Opolu. URL: <https://www.facebook.com/gswopole/posts/zmar%C5%82-wincenty-maszkowski-artysta-zwi%C4%85zany-z-opolem-wyrazy-wsp%C3%B3%C5%82czucia-dla-blisk/845453087580711/> (дата звернення: 15.01.2025).
3. Maszkowski Wincenty. URL: <https://biblioteka.womczest.edu.pl/new/18159-2/> (дата звернення: 16.01.2025).
4. Tomczyk Paweł 100 lat temu urodził się Tadeusz Borowski. URL: <https://instytutksiazki.pl/aktualnosci,2,100-lat-temu-urodzil-sie-tadeusz-borowski,8411.html> (дата звернення: 17.01.2025).